

39–40. שאין זה איש ואשה הרי זה נזיר. בכ"מ: שאין זה לא איש ולא אשה הרי זה נזיר. וכ"ה בה"ג, בה' ראוי⁵³ ובנוסח התוספתא שלפני ר' משולם הנ"ל, ובתוספ' יבמות פ"ג א' סד"ה בריה, ובתוספ' הרא"ש שם. ופירושו שאם טען הנזיר שאנדרוגינוס הוא איש (או אשה), ואם אינו אמת כדבריו (כלומר, אם הוא טועה) וזה אינו איש (או אשה) הוא מקבל עליו נזירות הרי הוא נזיר מפני שאין הוא לא איש ולא אשה. ובתוספ' יבמות, ותוספ' הרא"ש הנ"ל, פירשו שהנזיר נזיר אם אין הוא לא איש ולא אשה, והוא נזיר מפני שאינו לא איש גמור ולא אשה גמורה, עיי"ש. ובתוספ' נדה (כ"ח א' ד"ה אמר) העתיקו: הריני נזיר שזה איש או אשה הרי הוא נזיר. ר' יוסי אומר אנדרוגינוס וכו'. ונראה שיש כאן קיצור, והכוונה לשו' 33 לעיל, עיין בתוספ' יבמות ותוספ' הרא"ש הנ"ל. ולהלן נזיר ספ"ג: ראה אנדרוגינוס ואמר הריני נזיר שזה איש, ואחד אומר הריני נזיר שאין זה איש, הריני נזיר שהוא אשה, ואחד אומר הריני נזיר שאינה אשה, הריני נזיר שהוא איש ואשה, ואחד אומר הריני נזיר שאינו איש ואשה וכו', כולם נזירין. והפירוש הוא כמו שכתבנו לעיל שו' 3–4 לענין כוי.

ובד"נ כאן: ואם אמר הריני נזיר שזה לא איש ולא אשה אינו נזיר. וכ"ה „אינו נזיר“ גם בכ"י קויפמן, קטעים מן הגניזה, כ"י פרמה ונספח למשנה לר' משולם הנ"ל. וקשה להגיה את כל הנוסחאות הנ"ל. ופי' ר' יוסף מר"ם הנ"ל (קכ"ו סע"א) שהכוונה שאינו נזיר וודאי, וכשיטת ב"ה במשנת נזיר (פ"ה מ"ה).⁵⁴ ונוסח זה הוא לשיטתו שגרס בה"ה: ואינו עובר על כל תקיף וכו', עיין מ"ש לעיל שו' 22. ולפי גירסא זו פירושו שהאדם טען שאנדרוגינוס הוא לא איש (ולא אשה), ואם אין האמת כדבריו שאנדרוגינוס הוא לא איש (ולא אשה) הוא מקבל עליו נזירות, הרי אינו נזיר וודאי, שמא האמת כדבריו, ואנדרוגינוס הוא לא איש ולא אשה, וכמו שכתבנו לעיל שו' 3–4. ועיין ירושלמי נזיר פ"ב ה"ז, והנכון בק"ע שם.

40–41. ר' יוסה אומר אנדרוגינוס בריה לעצמו וכו'. וכ"ה בכל נוסחאות התוספתא, ובכ"מ, ובה"ג ור"ש הנ"ל, ובנוסח התוספתא של הרא"ש אב"ד ורבינו משולם הנ"ל, ובמאירי שם, ובתוספ' יבמות (פ"ג א' ד"ה בריה) ונדה כ"ח א' ד"ה אמר ובתוספ' הרא"ש שם. וכ"ה בבבלי יבמות פ"ג א', וכן מוכח מתוך הסוגיא שם. אבל בנספח למשנה בכל הנוסחאות (חוץ מכ"מ): ר' מאיר אומר וכו'.

41–42. להכריע עליו. בקטעים מן הגניזה, בכ"י קויפמן ופרמה: להכריע עליו, ועיין גם במלא"ש. ובהל"פ ובה' ראוי הנ"ל: ולא הוכרעו בו חכמים אם זכר הוא אם נקבה.

42. אם איש הוא או אשה היא. מרהיטת לשון התוספתא להלן (לפי מסורת התוספתא והראשונים) משמע שאנדרוגינוס (בניגוד לטומטום) הוא בריה לעצמו, ואינו לא איש ולא אשה, ומפני שהחכמים לא מצאו בו לא סימני זכר ודאיים ולא סימני נקיבה, עשאוהו בריה בפני עצמו. ור' יוסי חולק על הת"ק לעיל הסובר שאנדרוגינוס הוא או איש או אשה, ולדעת ר' יוסי אפילו נגעה תרומה בלובן ואודם שלו כאחד אין שורפין אותה מפני שהוא אינו לא איש ולא אשה, וכן אינו מוציא בברכת המזון אפילו נשים (עיין מ"ש לעיל עמ' 82), מפני שאינו לא איש ולא אשה. וזו היא שיטת הרמב"ן ביבמות פ"ג א' (קונטרס אחרון שם) ובה' בכורות פ"ו סי' נ"ח. וכן כתב הרא"ה בנדה כ"ח א' (לפי הריטב"א שם כ"ח סע"א). וכריטב"א שם כתב: וכן שמעתי על רבינו מאיר הלוי ז"ל שהשיב על רבינו שמשון ז"ל⁵⁵ דלמ"ד אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא, הוא מין בפני עצמו. ובפי' הר"ש כאן פירש שלר' יוסי הוא ספק איש, ספק אשה,

⁵³ בהל"פ חסרה בבא זו.

⁵⁴ והתוספתא בנזיר (שהבאנו לעיל בפנים) היא בשיטת ב"ש שם, עיין לעיל שם בתוספתא ובירושלמי שם ספ"ה, ג"ר ע"ב.

⁵⁵ עיין כתאב אלרסאיל, פריש חרלא, סוף עמ' קמ"א ואילך.

ספק בריה בפני עצמה, ואמו יושבת עליו כזכר וכנקבה וכנדה, וכן אם יאמר הריני נזיר שאין זה לא איש ולא אשה, הוא נזיר. ולפי פירושו יש באנדרוגינוס שלשה ספיקות, מה שאין כן לת"ק שאין בו אלא שני ספיקות, ספק איש ספק אשה. ועיין טורי אבן מגילה כ' ב'. ובתוספ' יבמות פירשו שלת"ק אנדרוגינוס מקצתו זכר ומקצתו נקיבה, מה שאין כן לר' יוסי הוא או זכר או נקבה, ועוד פירשו שם שר' יוסי אינו חולק על הת"ק (עיי"ש ובתוספ' נדה הנ"ל). ופירוש ר"ש הנ"ל בדברי ר' יוסי הוא הפשוט מכולם.

42-43. אלא או ספק איש או ספק אשה וכו'. וכ"ה בכל נוסחאות התוספתא, ובה"ג ובה"פ, ובר"ש, ובנוסח התוספתא להר"א אב"ד ולר' משולם, ובמאירי הנ"ל. וכן בתוספות יבמות ונדה הנ"ל ובתוספ' הרא"ש שם. ופירשו בתוספות שטומטום כל אחד לחוד הוא איש וודאי, או אשה וודאית, אלא שהוא מכוסה ואם יקרע וימצא זכר, נמצא שהוא איש למפרע. ואם תמצא נקיבה היא אשה למפרע (עיין יבמות פ"ג ב' ובכורות מ"ב סע"ב), מה שאין כן אנדרוגינוס שישאר ספק לעולם. ולפי הר"ש הנ"ל פירוש שטומטום אינו ספק בריה לעצמה, אלא הוא או זכר וודאי, או נקבה וודאית. וכן לפי פירוש הרמב"ן הנ"ל. ובכל הנוסחאות הנספחות למשנה (לרבות גם כ"מ): אבל טומטום אינו כן, פעמים שהוא איש, פעמים שהוא אשה. וכ"ה גם בנספח למשנה לפני ר' משולם הנ"ל. ופירוש יש מהם שהוא זכר, ויש מהם שהיא נקבה, ומקדשים ומתקדשים מספק (עיין לעיל הערה 18), ואין מוציאים בתקיעת שופר אפילו את מינם, עיין לעיל ברכות פ"ה, שו' 32 ובמקבילות. ובתשובת הגאונים הוצ' ר"ש אסף (ירושלים תרפ"ט) עמ' 22: וטומטום וסריס חמה כשירין לעדות. ונראה שהכוונה לטומטום שנקרע ונמצא זכר, עיין במשנת יבמות ספ"ח.

ובירושלמי כלאים פ"ח ה"ה, ל"א ע"ג: ששה ספיקות הן וכו', ואנדרוגינס באדם. אבל בפרקי דרבי, הוצ' שענבלום, ט"ו ע"ב: ששה ספיקות, באדם טומטום, כוי בבהמה וכו'. 43. כיצד מפרישין את הבכורים וכו'. משנתנו רפ"ג, ספרי כי תבוא פי' ש"א עמ' 320.

44. קושרן במשיחה וכו'. בכל נוסחאות המשנה (לרבות שלשה קטעים מן הגניזה שבדקתי בהם) והספרי הנ"ל: בגמי וכו'. אבל בס' לשון חכמים (פורת עמ' 168) מעתיק מקטע אחד של הגניזה (של המשנה): וקושרן במשיחה, וכ"ה בפירושים של מר רב חנינאי ריש מתיבתא, לפי בה"ג ה' בכורית ד"ו, קל"ח ע"ב, וד"ב עמ' 591. ועיין בה' קצובות הוצ' ר"מ מרגליות ה' העומר עמ' 89.

45. ר' שמעון אומ' חוזר וכו'. משנתנו הנ"ל, ועיין לעיל ספ"א ומש"ש. 46. מצוה להביאם בשבעה כלים וכו'. כל הברייתא בשם התוספתא בר"ש וברא"ש פ"ג מ"י, אגודה שם, קצ"ה ע"ב, סמ"ג עשין קל"ט, ר"ב ע"א. וברייבמ"ץ ספ"ג: תניא הביכורים מצוה להביאן בשבעה כלים וכו'. וכן בס' יריאים השלם סי' קנ"ב, עמ' 142: ותנן מצוה להביא בז' כלים. פי' כל מין ומין לבדו וכו'. ועיין בר"ש הנ"ל. ופסקה הר"מ בפ"ג מה' בכורים ה"ז, ועל פיו ניסחו בסמ"ג הנ"ל⁵⁶ וברבינו בחיי כי תבוא, רכ"ח ע"ג. וכל הברייתא הובאה בירושלמי נוסח הרש"ס (נ"א ע"ד), וממנו בד' קושטא.⁵⁷

וכפי' ר"א מזרחי על התורה (כי תבוא כ"ו, ב') כתב: „וראיית לקצת מפרשים שכתבו בשם ר"ת מאורליינש, דאי לאו קרא דמראשית ולא כל ראשית הוה אמינא שצריך להביא בכורים מכל שבעת המינין, קמ"ל מראשית ולא כל ראשית, לומר שאינו צריך להביא אלא ממין אחד מהם

⁵⁶ עיין מ"ש בתס"ר ח"א, עמ' 58 שו' 25-26.

⁵⁷ ומדפוס קושטא הדפיסוה בד' אמשטרדם ודפוסים המאוחרים, עיין מ"ש בסה"י לכבוד מרכס

ז"ל, עמ' שי"ח.